

v pytlí – pol. *kupić kota w worku*), odmienną obrazowością (czes. *velké zvíře* – pol. *gruba ryba*). Wśród zgromadzonego materiału znajduje się niewielka ilość dwujęzycznych frazeologicznych homonimów (identycznych lub podobnie brzmiących, lecz o innym znaczeniu). Jeżeli jednak występują, ich zdradliwość dotyczy niektórych z ich bazowych słów (por. przykład podany przez autorów: czes. *frajer* – pol. *elegant, modniś*; pol. *frajer* – czes. ‘naiwniak’; dlatego też czes. pot. *těžký frajer* – pol. pot. *modniś, elegancik*; pol. *ciężki frajer* – czes. ‘straszny naiwniak’; s. 333).

Można powiedzieć, że oceniana praca zbiorowa jest kolejną publikacją, która wypełnia białe plamy w dziedzinie kontrastownego badania języków słowiańskich. *Czesko-polski słownik zdradliwych wyrazów i pułapek frazeologicznych* stanie się z pewnością niezbędnym słownikiem w – nie tylko prywatnych – bibliotekach studentów, wykładowców bohemistyki i polonistyki (czy innych filologii słowiańskich), a także tłumaczy obu języków.

Jednak język nieustannie się rozwija, a jego zasób słowny wzbogaca, dlatego też mamy nadzieję, że również autorzy recenzowanej publikacji w przyszłości uzupełnią dotychczasowy, bogaty materiał o nowe „zdradliwe” jednostki. O tym, że wydanie słownika wyrazów zdradliwych nie jest ostatnią pracą z tego zakresu wspomnianego na początku zespołu autorskiego świadczą sygnalizowane wydania tekstów podręcznikowych, które problematykę wyrazów zdradliwych wprowadzają do procesu dydaktycznego (w druku znajduje się publikacja *Czesko-polska zładna ekwiwalencja. Materiały pomocnicze dla studentów, polskich bohemistów i českých polonistův*).

Ivana Dobrotová, Olomuniec

**Eva Mrhačová, Renáta Ponczová, *Zvířata v české a polské frazeologii a idiomatice. Česko-polský a polsko-český slovník*,
Filozofická fakulta Ostravské univerzity a nakladatelství Tilia,
Ostrava 2003, 268 s., ISBN 80–86101–75–4.**

Knihu autorek Evy Mrhačové a Renáty Ponczové *Zvířata v české a polské frazeologii a idiomatice. Česko-polský a polsko-český slovník* wydała filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě ve spolupráci s nakladatelstvím Tilia v Šenově u Ostravy v roce 2003. *Notabene*, Eva Mrhačová je autorkou řady publikací z oborů srovnávací slavistika, rusistika, bohemistika a teorie překladu. Tato práce je druhou publikací z řady dvojjazyčných tematických frazeologických slovníků.

Jak naznačuje samotný název knihy, jde především o česko-polský a polsko-český slovník. Ale nejen to, knihu můžeme rozdělit do dvou částí. První část obsahuje *Úvod* (s. 9–26) a druhá, stěžejní část s názvem *Zvířata v české a polské frazeologii a idiomatice* (s. 35–263), obsahuje *Česko-polský slovník* (s. 37–157) a *Polsko-český*

slovník (s. 159–263). Na konci první části knihy jsou uvedeny *Zkratky kvalifikátorů a grafické symboly používané v knize* (s. 33) a celou publikaci uzavírá *Literatura* (s. 265–268), která obsahuje 65 položek.

První část (*Úvod*) však kromě kvantitativních údajů obsahuje i dosti rozsáhlé informace o samotném třídění frazeologie, do níž autorky řadí:

[...] všechny víceslovné útvary, jimž je společná formální i obsahová ustálenost, závaznost a obraznost, tj. celou řadu víceslovných pojmenování od takových součástí textu, jakými jsou lexikalizovaná přirovnání a rčení různého původu a charakteru (lidová, knižní, literární včetně biblistů) sloužící jako „stavební materiál“ textu, až po samostatné mikrotexty, jakými jsou lexikalizované charakteristiky (nadávky, lichotky) a jednotky paremiologické – přísloví a pořekadla (včetně lidových pranostik) (s. 9).

Zde se autorky vyslovily také na téma základních pojmů ve frazeologii. Pro čtenáře je však důležité především chápání frazeologické jednotky, kterou je podle autorek:

[...] formálně i obsahově ustálené, závazné (a tudíž reprodukovatelné) obrazné spojení slov (od spojení dvojjmenných až po mikrotexty) znakové povahy, mající složku sémanticko-funkční (idiomatickou) a výrazovou (v textu vystupuje jako frazém) (s. 9).

Na základě této definice sestavily autorky index jednotek, které pak zařadily do slovníku a pro které hledaly ekvivalenty ve druhém jazyce.

Autorky sestavily slovník z hlediska tématického dělení, jež je podle nich velmi důležité. Uvádějí, že v české a polské frazeologii převažují dva tématické celky, jejichž funkce je v celé frazeologii velmi podstatná a důležitá. Jde o názvy části lidského těla, kterými se Eva Mrhačová zabývala již dříve, a názvy zvířat, jimž autorky věnují tuto publikaci.

Knihou má za úkol „registrovat české a polské frazémy, které vznikly na bázi zooapelativů a jsou funkční“ (s. 11). Autorky dále uvádějí informace o tom, jak shromáždily použitý materiál a jak si ho ověřovaly. Životnost korpusu, který sestavily na základě prostudované literatury, byla ověřena dotazníkovou formou. V případě české části korpusu to byli respondenti z Moravy a Slezska, rozdělení do tří generací: starší (do 60 let, 50 respondentů, z nich kolem 50% s vysokoškolským vzděláním), střední (do 40 let, 50 respondentů, z nich kolem 50% s vysokoškolským vzděláním) a mladá (do 40 let, 50 respondentů, z nich kolem 50% s vysokoškolským vzděláním), v případě polštiny šlo o skupinu 30 respondentů-vysokoškoláků z oblasti Krakova. Takovýto přístup můžeme chápat jen jako sondážní, protože skupiny respondentů by měly být v případě obou jazyků vyrovnané a ve větším počtu. Z tohoto důvodu jde spíše o materiálovou sondu, a ne ověřování. Stejně je tomu v případě závěru (že v mluveném jazyce ubývá rčení a především parémii), k němuž autorky došly. Lze ho chápat spíše jako teze než jako výsledek zkoumání materiálu.

Dále následuje kvantitativní analýza, podle níž je v českém korpusu obsaženo 342 názvů zvířat neboli zooapelativů a jejich deminutivních a adjektivních derivátů a v pol-

ském korpusu 250 zooapelativ a jejich deminutivních a adjektivních derivátů. Tyto korpusy se staly podkladem k vytvoření oboustranného frazeologického slovníku. Jeho česko-polská část obsahuje 1428 frazémů, z čehož je 787 lexikalizovaných přirovnání, 408 rčení, 87 ustálených charakteristik a 146 parémií, a polsko-česká část obsahuje 1299 frazémů, z čehož je 450 lexikalizovaných přirovnání, 483 rčení, 38 ustálených charakteristik a 382 parémií.

Autorky se v *Úvodu* věnují také „typologii frazeologických jednotek v česko-polském a polsko-českém slovníku“. Jde nejen o teoretický výklad, ale i analýzu shromážděného materiálu. V této kapitole se zabývají rozdělením a kvantitativní analýzou lexikalizovaných přirovnání, ustálených charakteristik, pořekadel a přísloví a pranostik; to vše na bázi zooapelativ. Pro lepší orientaci jsou v této části uvedeny také seznamy všech shodných českých a polských nominálních a verbálních přirovnání se zooapelativem jako bázovým slovem obsažených v samotném slovníku. Autorky uvádějí také nejdůležitější komparátory, jimiž bývají přirovnání uvedena.

Kapitola *Struktura a charakter hesla v česko-polské a polsko-české části slovníku* obsahuje podrobné informace o jednotlivých částech hesla a vysvětluje posloupnost řazení jednotlivých frazeologických jednotek. Autorky zvolily následující postup: na prvním místě stojí frazeologické jednotky jako součásti textu, které zahrnují ustálená přirovnání s komparátorem – nominální povahy, např. *tvrdohlavý jako beran – uparty jak baran*; verbální povahy, např. *syčet jako had – syczeć jak wąż* a rčení (lidová, literární, biblismy) – nominální povahy, např. *novinářská kachna – kaczką dziennikarską*; verbální povahy, např. *dělat z komára vola – robić z komara woła* a frazeologické jednotky jako ucelený, samostatný mikrotext, kam spadají ustálené charakteristiky – nominální povahy, např. *Kráva jedna (pitomá)! – Głupia krowa!*; verbální povahy, např. *To je (ale) (učiněný) slon! – To prawdziwy słon!* a parémie (včetně lidových pranostik), např. *Když není kocour doma, myši mají pré! – Myszy tańczą, gdy kota nie czują*. Uvnitř hesla jsou příklady řazení.

Druhá část knihy je rozdělena na *Česko-polský slovník* (s. 35–157) a *Polsko-český slovník* (s. 159–263). Heslem je zooapelativum (české pro českou část a polské pro část polskou), na jehož základě byla vytvořena frazeologická jednotka. Dále následují možné varianty frazeologismu (české pro českou část a polské pro část polskou), které tvoří takzvanou frazeologickou řadu (např. *mravenec – být pilný jako mravenec/mraveněček* ◊ *včela/včelka/včelička*). Následně je uveden jeho ekvivalent ve druhém jazyce (např. *być pracowity jak mrówka* ◊ *pszczoła/pszczołka*). V případě, že tento ekvivalent v daném jazyce chybí, následuje sémantická definice frazeologického hesla. Heslo uzavírá příkladové užití frazeologické jednotky ve větě (např. *Nechod'te na ten film, je to »drasťák«, celou dobu mi běhali mravenci po zádech*). Heslo může obsahovat rovněž tři typy kvalifikátorů, a to kvalifikátor stylisticky, kvalifikátor původu a frekvenční kvalifikátor.

Dle mého názoru se autorkám podařilo splnit svůj cíl, a to shromáždit co největší počet frazeologických jednotek se zooapelativem jako bázovým slovem. První, teoretická část knihy je psána srozumitelným jazykem, který bude pochopitelný i pro neo-

dbornou veřejnost. Rovněž jednotlivá hesla ve druhé, slovníkové části, jsou dostatečně přehledná na to, aby se v nich uživatel snadno orientoval. Slovník bude zcela jistě výbornou příručkou nejen pro překladatele a tlumočníky z polštiny do češtiny a z češtiny do polštiny, ale také pro studenty a vědecké pracovníky oborů na katedrách polonistiky, slavistiky a bohemistiky. Podle výsledků dotazníkového průzkumu, který autorky provedly, je zřejmé, že i přesto, že v mluvené řeči neustále vznikají ustálená přirovnání a charakteristiky, rčení, parémii a pranostik rapidně ubývá. Proto si myslím, že kniha může být zajímavá rovněž pro běžné uživatele českého či polského jazyka, jež by po jejím přečtení mohli začít některé frazeologické jednotky znovu používat.

Kateřina Sobotíková, Ostrava

Hana Sodeyfi, Stefan Michael Newerkla, *Tschechisch. Faszination der Vielfalt. Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene*, Wiesbaden: Harrasowitz Verlag, 2002, 604 s., ISBN 3-447-04623-6.

Na konci roku 2002 vyšla v německém nakladatelství Harrasowitz velmi zajímavá učebnice češtiny pro cizince. Její autoři, Hana Sodeyfi a Stefan Michael Newerkla, v ní zúročili bohaté praktické zkušenosti, které získali při výuce češtiny na Ústavu slavistiky Vídeňské univerzity. Učebnice je proto důsledně vybudována na německo-českém jazykově kontrastivním/komparativním pohledu.

Na začátku učebnice je uveden přehled morfologické, zvukové a grafické stránky češtiny (zejména na základě již zmíněného německo-českého srovnání). Následuje 29 lekcí, jejichž strukturu můžeme označit jako tradiční: na začátku je obvykle uveden český text (na konci lekce přeložený do němčiny), dále následuje český rozhovor (imaginární? komunikanti Silvie – Jiří), poté cvičení různého charakteru a zaměření, pak krátký výklad jazykového či ortografického problému a na závěr každé lekce velmi podrobný slovníček řazený slovnědruhově a abecedně (často doprovázený tematickým či věcným slovníčkem – rodina, cestování, roční období, názvy období, lidské tělo apod.). V závěru knihy jsou ještě uvedeny seznam pramenů a literatury, německý rejstřík gramatických terminů a rejstřík českých a německých slov. Učebnice je doplněna CD-nosičem, jenž obsahuje řadu textů mluvených českými mluvčími různého stáří, který pomáhá studentům jak rozvíjet schopnost rozumět českému mluvenému textu, tak i lépe poznat zvukové vlastnosti češtiny. Řada z těchto komunikátů je v psané podobě uvedena v učebnici (často na úplném konci lekce), což studentům umožňuje uvědomit si vztah mezi psanou a mluvenou podobou češtiny.